

اعتیاد و نوجوانان

زهرا طیبی

دانشجو کارشناسی آموزش علوم اجتماعی دانشگاه فرهنگیان فاطمه الزهرا (س) یزد، یزد، ایران

z.tayebi2020@gmail.com

چکیده

مسئله مواد مخدر یکی از پیچیده ترین چالش هایی است که در حال حاضر جامعه ایران و بسیاری از جوامع با آن مواجه هستند. مسئله مورد مطالعه ما بررسی آسیبی است که مواد مخدر و اعتیاد برای نوجوانان دانش آموز دارد. نوجوانان در مسیر خانه به مدرسه و برعکس در اجتماع قرار دارند و احتمال برخوردشان با افراد مختلف وجود دارد و از طرفی در جمع همسالان و خانواده خود ممکن است الگوهای نامناسب را برای خود برگزینند؛ چرا که محیط خانواده و جمع دوستان از نظر عاطفی غنی تر است و افراد بیشتر بر روی هم تاثیر می گذارند. همچنین در جامعه ایران به دلیل نزدیکی با منشاء تولید مواد مخدر (افغانستان و پاکستان) دسترسی به مواد مخدر راحت تر است و افراد باید بیشتر به تقویت مهارت های اجتماعی و خودکنترلی خویش بپردازند. هدف از پژوهش حاضر آگاهی از عوامل محیطی و تاثیرگذار بر گرایش جوانان به مواد مخدر و ارائه راهکارهایی برای فرهنگ سازی است تا شرایط خانه و اجتماع و مدرسه به گونه ای سازماندهی شود، که جوانان حتی به اعتیاد فکر نکنند و آنها را آگاه سازیم که اعتیاد فقط برای دیگران نیست بلکه هر فردی، اگر به درستی نسبت به آن آگاه نباشد و با افراد اشتباه معاشرت کند ممکن است، گرفتار شود. روش پژوهش ما در این مقاله روش توصیفی تحلیلی به روش کتابخانه ای است. در تحقیق حاضر به بررسی نقش والدین و گروه همسالان بر روی گرایش افراد به سمت اعتیاد پرداختیم و راهکارهایی را برای پیشگیری از ابتلا به اعتیاد نوجوانان و فرهنگ سازی مطرح ساخته ایم و برای آگاهی بخشی بهتر نسبت به این موضوع به بررسی اهداف و علل گرایش افراد به اعتیاد پرداختیم و آسیب های اعتیاد را برشمردیم. امید است که والدین و نوجوانان با مطالعه و آگاه سازی خود و خانواده شان، از شر مواد مخدر و آسیب های خانمان سوز آن در امان بمانند.

واژگان کلیدی: مواد مخدر، اعتیاد، نوجوانان، خانواده، همسالان.

۱- مقدمه

۱-۱ بیان مسئله: مسئله مورد بررسی ما اعتیاد نوجوانان به مواد مخدر است چراکه این موضوع تبدیل به معضلی برای جامعه ایران و سایر جوامع جهانی شده است، و در سرنوشت نوجوانان تأثیر گذاشته و آنها را نسبت به درس بی انگیزه کرده است و گاهی موجب افت تحصیلی و حتی ترک تحصیلی دانش آموزان شده است.

۲-۱ اهمیت موضوع: اعتیاد یکی از مخرب ترین آسیب های اجتماعی به خصوص برای جوانان است که پیامدها و آثار زیانباری برای فرد و جامعه به دنبال دارد. والدین و مسئولین آموزشی باید آگاهی خود را نسبت به عواملی که افراد را به این سمت می کشاند، بیشتر کنند و درک عمیق تر و بهتری نسبت به خصوصیات نوجوانان داشته باشند؛ تا بتوانند با آنها ارتباط موثر برقرار کرده و آنها را از انواع آسیب های اجتماعی به خصوص اعتیاد آگاه و حفظ کنند.

۳-۱ اهداف و فرضیه های پژوهش: هدف از پژوهش حاضر بررسی نقش عوامل محیطی موثر بر نوجوانان و تأثیرپذیری آنها از خانواده و گروه همسالان است تا خانواده ها بتوانند با کسب آگاهی از تأثیری که بر فرزندانشان می گذارند، جمع و محیط خانه را صمیمی تر کنند و با فرزندانشان ارتباط موثرتری برقرار کنند و نسبت به انتخاب دوست برای فرزندانشان حساسیت بیشتری داشته باشند. از طرفی نسبت به عوامل پیشگیرانه اعتیاد آگاهی کسب کرده و تا جای ممکن این عوامل را در محیط زندگی و جمع دوستان نوجوان پیاده سازند و با فرهنگ سازی و آگاه سازی فرزندانشان نسبت به آسیب های مواد مخدر در آن ها نگرش منفی ایجاد کنند تا از بروز این آسیب جلوگیری به عمل آید. فرضیه های ما در این مقاله عبارت اند از:

- سهولت دسترسی به مواد مخدر در گرایش نوجوانان به اعتیاد رابطه مستقیم دارد.

- روابط عاطفی سرد در خانواده در اعتیاد نوجوانان به مواد مخدر تأثیر دارد.

- گروه همسالان و اعضای خانواده الگوهای نوجوان هستند و در فرد تأثیر می گذارند.

- عوامل فردی و اجتماعی در گرایش و عدم گرایش افراد به اعتیاد موثر است.

۴-۱ پیشینه پژوهش

بهره بر و همکاران (۱۳۹۷)، در مقاله ای با عنوان اثربخشی آموزش تنظیم هیجان و مقابله ای درمانگری بر خلق و نگرش به مواد مخدر نوجوانان در معرض خطر سوء مصرف مواد، نشان داد برنامه های آموزش تنظیم هیجان و مقابله ای درمانگری بر عواطف مثبت و نگرش به مصرف مواد تأثیر مثبت داشته و این تغییرات در مرحله پیگیری پایدار بوده است. ولی این برنامه ها تأثیری بر عواطف منفی شرکت کنندگان نداشته است. هدف آنها از این پژوهش تعیین اثربخشی آموزش تنظیم هیجان و مقابله ای درمانگری بر خلق و نگرش به مواد مخدر در نوجوانان در معرض خطر سوء مصرف مواد انجام گرفت. پژوهش حاضر از نوع پژوهش های شبه آزمایشی با دو گروه آزمایش و یک گروه گواه بوده و و جامعه آماری در این پژوهش دانش آموزان پسر مقطع متوسطه دوم در جزیره کیش در سال تحصیلی ۹۶-۹۷ بوده است. نتیجه به دست آمده حاکی از آن است که جهت افزایش عاطفه مثبت تصحیح نگرش مصرف مواد در نوجوانان می توان از برنامه های آموزش تنظیم هیجان و مقابله درمانگری استفاده کرد. زاده محمدی و همکاران (۱۳۹۴)، در مقاله ای با عنوان مرور نظام مند تحقیقات سوء مصرف مواد مخدر در نوجوانان، در مقاله حاضر، مطالعات و پژوهش های در حوزه رفتارهای پرخطر مربوط به سو مصرف سیگار، الکل و مواد مخدر با

روش مرور نظام مند انجام گرفته است. و پس از بررسی بیش از ۳۰۰۰ مطالعه پیشین ۲۱ مورد از آنها که با معیارهای تحقیق سازگاری داشتند انتخاب شدند و تحت بررسی دقیق قرار گرفتند. نتایج نشان می دهد که می توان عواملی همچون سن، جنسیت، وضعیت تحصیلی، حضور افراد مصرف کننده در خانواده و نیز در میان دوستان و همسالان، وضعیت درآمد و پایگاه اجتماعی- اقتصادی خانواده و در نهایت دسترسی آسان به مواد مخدر، سیگار و الکل را مهمترین عوامل تاثیرگذار بر سوء مصرف مواد در میان نوجوانان دانست. بشیریان و همکاران (۱۳۹۱)، در مقاله ای با عنوان بررسی رابطه خودکنترلی با تمایل نوجوانان به مصرف مواد مخدر به این می پردازند که خود کنترلی کم به عنوان یک عامل محوری برای سوء مصرف مواد مخدر میان نوجوانان است. با توجه به اهمیت خود کنترلی در بروز رفتارهای پرخطر در نوجوانان، این مطالعه با هدف بررسی رابطه خودکنترلی با تمایل نوجوانان به مصرف مواد مخدر انجام شد. روش کار این پژوهش، یک مطالعه توصیفی مقطعی است که در سال ۱۳۹۰ در یک نمونه ۶۵۰ نفری از دانش آموزان پسر شهر همدان که به روش تصادفی ساده انتخاب شده بودند، انجام شده است. اطلاعات با استفاده از پرسشنامه کتبی و به روش خود گزارش دهی جمع آوری شد. داده ها با نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتیجه نهایی حاکی از آن است که خود کنترلی به عنوان عامل مهم و کلیدی در گرایش نوجوانان به مصرف مواد است. آموزش به موقع مهارت های خود کنترلی می تواند در پیشگیری از مصرف مواد مخدر بسیار موثر باشد. لذا لازم است مسئولین آموزش و پرورش در یک برنامه جامع و مداوم دانش آموزان دارای خود کنترلی کم را شناسایی و به آنان مهارت لازم را آموزش دهند. اما در کل شاید بتوان گفت در سطح جهانی اولین مطالعه علمی در زمینه نگرش خرده فرهنگی انحراف ها، توسط دانشمندان مکتب شیکاگو انجام گرفته است. (امین صارمی، ۱۳۸۰)

۱-۵ روش تحقیق

روش به کار برده شده در این مقاله روش کتابخانه ای و تفحص در سایر مقالات معتبر و تجزیه و تحلیل مباحث است.

۲- اعتیاد در ایران

اعتیاد پدیده ای زیستی است که حالتی ایجاد می کند تا استعمال متوالی و متناوب ماده مخدر در فرد ایجاد شود. و در نتیجه استفاده از آن تحریک پذیری سلول های عصبی و دستگاه عصبی افزایش پیدا می کند. اعتیاد واژه ای است که آسیب ها و قربانیان زیادی در پی دارد. زنگ خطر کاهش سن مصرف مواد مخدر در کشور ما سال هاست به صدا درآمده است و نمی توان نسبت به آن غفلت کرد. ایران به خاطر هم مرزی و داشتن طولانی ترین مرز مشترک با دو کشور تولید کننده مواد مخدر یعنی افغانستان و پاکستان پیوسته در معرض تهدید سوء مصرف مواد مخدر قرار دارد. ایران از گذشته تاکنون به عنوان پلی میان شرق و غرب بوده است و به خاطر همسایگی با افغانستان و در مسیر تجاری بودن به عنوان قربانی اصلی مواد مخدر است. مواد مخدر افغانستان و پاکستان از طریق ایران به ترکیه و کشورهای اروپایی فرستاده می شود در نتیجه دسترسی به مواد مخدر در کشور ایران آسان است و مصرف مواد مخدر هر ساله جان بسیاری از ایرانیان را می گیرد و میلیاردها تومان ضرر به کشور وارد می کند. مصرف مواد مخدر مسئله جهانی است و به ندرت کشوری با این موضوع روبرو نیست. در نتیجه روزی به نام روز جهانی مبارزه با مواد مخدر نام گذاری شده است که نشان دهنده توجه جهان به این معضل اجتماعی است.

۳- نقش محیط (خانواده و همسالان) در گرایش به اعتیاد

اهمیت نوجوانی بیش از سایر ادوار زندگی است و در مسائل تربیتی آموزشی نباید غفلت ورزید. بر اساس نظریه یادگیری اجتماعی، افراد مصرف مواد را از گروه های غیر رسمی و کوچک تجربه می کنند. در این محیط های صمیمی و عاطفی است که افراد از طریق تقلید و تقویت الگوهای رفتاری، نگرش های مثبت و منفی نسبت به مواد را یاد می گیرند. در جامعه های نوین، خانواده، مدرسه، گروه همسالان و رسانه های گروهی به واسطه قدرت و تاثیری که بر شکل گیری منش، شخصیت و رفتار انسان می گذارند، می توانند در انتخاب یک مسیر صحیح و سالم و یا انحرافی، تاثیر داشته باشند. نوجوان از روانشناسی خاصی برخوردار است؛ نوجوانان از سویی بلند پرواز، ماجراجو و قهرمان گر است و به دنبال یافتن هویت مشخصی برای خودش بر می آید، از سوی دیگر به همنوایی با جمع همسالانش می پردازد و قالب ارزش های خویش را از این گروه اخذ میکند. استقلال طلبی، هیجان جویی، تغییر در تاثیر پذیری از والدین، نگرانی های ناشی از تغییر های شکلی و بدنی، دوگانگی روانی و غیره در مجموعه حالتی سیال را برای نوجوانان پدید می آورند. نوجوان در این فضای خاص آماده شکل پذیری است بسته به اینکه چه کسی به وی توجه می نماید و برایش سرمایه گذاری می کند اغلب به همان سمت و سو متوجه می شود. (منطقی، ۱۳۷۷)

دوره نوجوانی دوره بسیار حساسی است و اگر در این مسیر نوعی تعادل بین تغییر فیزیکی و فکری نوجوانان و همچنین نوعی تعادل در خانواده برقرار نشود، ممکن است پیامدهای منفی مانند: مشکلات رفتاری و انحراف های اجتماعی را به همراه داشته باشد. اثر این انحراف و بزهکاری ها هم برای نوجوانان و خانواده اش و هم برای جامعه جبران ناپذیر خواهد بود. (خدایاری فرد، ۱۳۷۱)

خانواده رکن اصلی و حیاتی جامعه و اولین محیطی است که فرد در آن رشد می کند و زیر بنای شخصیتی وی شکل می گیرد. ساختارها و نهادهای جامعه، باید به درستی کودکان و نوجوانان را جامعه پذیر کرده و ارزش ها و هنجارهای اجتماعی را به درستی به آنها آموزش دهند. والدین باید زمان کافی برای رشد، پرورش و وقت گذراندن با کودک و نوجوان خود در نظر بگیرند تا رابطه عاطفی والدین و فرزند شکل بگیرد. دلبستگی ایمن زمانی است که کودک انگاره دلبستگی خود را پاسخگو، پذیرا و در دسترس بباید. وقتی کودک انگاره دلبستگی خود را پاسخگو، مسئولیت پذیر و در دسترس نیابد، سبک دلبستگی ناایمن پدید می آید. نظارت، پیوند عاطفی و هدایت نوجوان زمانی می تواند به عنوان سپر دفاعی در برابر تجربه مصرف مواد توسط نوجوان عمل کند که نگرش و رفتار والدین نسبت به مواد منفی باشد و والدین رفتارهای انحرافی نوجوانان را مدیریت کنند.

بسیاری از این نظریه های یادگیری روی گروه همسالان تمرکز دارد چرا که نوجوانان توجه و امید زیادی به گروه دوستان و همسالان خود دارند. گرایش به مواد و احساس مثبت داشتن نسبت به آن بیشتر در گروه های اولیه همچون خانواده و دوستان اتفاق می افتد که رابطه عاطفی قوی تر است. چرا که افراد به عقاید و رفتارهایی که در این گروه ها می پذیرند بیشتر بها می دهند.

بعد از خانواده و گروه همسالان و دوستان وسایل ارتباط جمعی نیز در نوجوانان تاثیر می گذارد اما تاثیرش کمتر است.

۴- پیشگیری

پیشگیری بهتر از درمان است و برای مبارزه با کنش های خلاف باید زمینه اجتماعی آنها را از میان برداشت. برای حصول این منظور رعایت دو اصل ضروری است: ۱- سالم کردن محیط اجتماعی کودکان یعنی خانواده ۲- سالم سازی محیط اجتماعی همگان یعنی جامعه. (ستوده، ۱۳۸۴)

اعتیاد یک بیماری است که به دلایل متعددی به صورت فزاینده در میان اقشار گوناگون مردم در حال گسترش است و همه روزه شاهد گرفتار شدن طیف وسیعی از فرزندان این مرز و بوم در دام این بلای خانمان سوز هستیم. در چنین شرایطی به نظر می رسد فرهنگ سازی و آگاهی بخشی به خانواده ها و جوانان بتواند بیش از هر اقدام دیگری به پیشگیری و کاهش این معضل اجتماعی کمک کرده و از اثرات تخریبی آن بکاهد. یکی از راه های پیشگیری از گرایش نوجوانان به مواد مخدر، ارائه آموزش استاندارد و هدفمند در زمینه پیشگیری از اعتیاد در مقاطع قبل از متوسطه است به گونه ای که مربیان بحث پیشگیری از اعتیاد و مبارزه با مواد مخدر را به دانش آموزان آموزش دهند و خطرات احتمالی آن را به آنها گوشزد کنند. علاوه بر آن آموزش سایر مهارت های زندگی باید مورد توجه مربیان آموزشی باشد.

خانواده ها نیز باید فرزندان خودشان را بشناسند و به این نکته آگاه باشند که خشونت، مشاجره لفظی و بی تفاوتی آنها نسبت به فرزندان باعث ایجاد و افزایش فاصله بین آنها و نوجوانان می شود. داشتن مهارت گفتگو در خانواده و ابراز محبت بین اعضای خانواده می تواند از بروز هر نوع آسیب اجتماعی جلوگیری کند. همچنین دانستن و آموختن مهارت های ارتباطی و زندگی برای خانواده ضروری است و پدر و مادر باید نسبت به نوجوان و روانشناسی نوجوانان در این سن آگاهی داشته باشند تا بتوانند به نحو صحیحی با نوجوانان ارتباط برقرار کنند.

عقاید مذهبی نیز معمولاً عامل بازدارنده سوء مصرف مواد مخدر محسوب می شوند. افرادی که از دینداری بالایی برخوردارند سازگاری بهتری با موقعیت های استرس زا دارند، میزان پایین تری از هیجانات منفی و افسردگی را تجربه می کنند، اضطراب کمتری دارند، از مصرف مواد روان گردان و الکل پرهیز می کنند و از حمایت اجتماعی بالاتری برخوردارند. آنها به دلیل اتخاذ شیوه های سالم در زندگی امید به زندگی بهتری نیز نسبت به افراد عادی دارند.

از طرفی نیز عواملی همچون حس خود باوری در فرد باعث کاهش گرایش آنان به مواد مخدر می شود. خود باوری حس مثبت داشتن به خود و ارزشمند تلقی کردن خویش است که باعث می شود افراد به خود، خانواده و جامعه خویش آسیب نزنند. خود باوری، انرژی بخش و انگیزه دهنده فرد است. و باعث ترغیب فرد به موفقیت می شود و نهایتاً حس افتخار و لذت را برای فرد به دنبال دارد.

جامعه پذیری نوجوانان و فرهنگ سازی در آنان نیز می تواند به عنوان عاملی مثبت در پیشگیری آنان از گرایش به مواد مخدر باشد. انسان در فرایند جامعه پذیری از طریق کنش های متقابل اجتماعی « شیوه راه رفتن و گفتن » را می آموزد و به تدریج به کسب تجربه های مختلف می پردازد. (ستوده، ۱۳۸۴) افراد در طی جریان فرهنگ سازی، با عادات، عقاید، ارزش ها و هنجار های مطلوب جامعه آشنا می شوند. در واقع افراد با جامعه پذیری و یادگیری فرهنگ مشترک با سایر افراد ارتباط موثر برقرار می کنند و هویت اجتماعی خویش را شکل می دهند.

جلوگیری از افت تحصیلی دانش آموز نیز عاملی موثر در پیشگیری از گرایش آنان به مواد مخدر است. چرا که دانش آموزانی که دچار افت تحصیلی می شوند، دچار نوعی سرخوردگی و بی انگیزگی می شوند و مستعد ناامیدی، یاس و افسردگی می شوند که می تواند مشکلاتی را برای فرد، خانواده و جامعه او رقم بزند.

تبیین فعالیت های ورزشی و تفریحی از طرف خانواده و مدرسه می تواند نقش موثری برای شادابی و هویت یابی جوانان فراهم کند و شرایطی را مهیا می سازد که افراد بتوانند در محیط خارج از درس و مدرسه با یکدیگر در جریان بازی و ورزش ارتباط موثر و سالم برقرار کنند. در واقع جوانان و نوجوانان از طریق ورزش می توانند اعضا و عضلات خود را سالم و قوی سازند، خودشان را از حالت افسردگی و یاس نجات دهند، و روحیه همکاری، تعاون و همیاری در آنها بالا می رود و از حالت تفرد خارج شوند و به رشد شخصیت خویش بپردازند.

۵-اهداف افراد برای مصرف مواد مخدر

۱- گریز از مشکلات و خودداری از روبرو شدن با ناراحتی ها ۲- جایگزینی هیجان به جای احوالات روزمره شان ۳- ایجاد حس لذت و شادمانی ۴- ایجاد حس اعتماد به نفس و قدرت ۵- ایجاد احساس رهایی و جدا شدن از واقعیت ۶- کاهش تنش ها و تسکین درد ۷- برطرف کردن ترس و کاهش اضطراب ۸- تحریک و افزایش میزان بهره وری ۹- از بین بردن افسردگی و...

۶- علل اعتیاد نوجوانان

۶-۱ جهان مدرن و پر تلاطم امروزی: بعضی از دانشمندان جرم شناس پیدایش انواع جرایم ارتكابی نوجوانان را معلول عواملی نظیر توسعه ناگهانی صنایع، وسعت و گسترش غیر اصولی شهرها، برخورد ملل و اقوام گوناگون، در هم ریختن و از هم پاشیدگی خانواده ها، سست شدن پایه ها و مبانی مذهبی و اخلاقی و عواملی از این قبیل می دانند. از طرف دیگر می توان گفت که قرن حاضر، قرن اضطراب و سرعت است و در چنین وضعیتی نوجوانان عجله دارند تا هرچه سریعتر خود را به مقصد خیالی مورد نظر خود برسانند و برای آنها تفاوتی ندارد که در این راه قواعد، مقررات را رعایت کنند یا آنها را در هم شکنند؛ بنابراین لازم است که نوجوانان توسط خانواده و مربیان هدایت شود تا بتواند راه صحیح موفقیت را پیدا کنند و به بیراهه کشیده نشود. (هزار جریبی و همکاران، ۱۳۸۹)

۶-۲ سن و جنس: همچنین سن و جنسیت نیز در گرایش به مواد مخدر موثر است. مثلاً سن نوجوانی و جوانی حساس ترین سن ها هستند و در جنسیت پسر بیشتر اعتیاد به چشم می خورد.

۶-۳ بیکاری / کارهای سنگین: بیکاری یا اشتغال به کارهای طاقت فرسا مانند کارهای ساختمانی، صنعتگری و کارگاه های تولیدی که فعالیت در این مشاغل نیازمند توان جسمی بالاتر از توان نوجوان را می طلبد، موجب گرایش نوجوانان به مواد مخدر و روانگردان برای تسکین درد و خستگی ناشی از کار می گردد. (دانش، ۱۳۷۹)

۶-۴ بی سازمانی اجتماعی: عبارت است از گسیختگی در روابط و نداشتن اخلاق در میان گروه هایی از اشخاص که به یکدیگر مرتبط هستند و این گسیختگی به جامعه آسیب می رساند. در واقع، بی سازمانی اجتماعی بر اثر به هم خوردن یا از بین رفتن به هم پیوستگی سازمان اجتماعی به وجود می آید. برای سنجش مفهوم بی سازمانی اجتماعی می توانیم از شاخص های میزان مهاجرت و میزان طلاق استفاده کنیم.

۶-۵ وضعیت آنومیک: عبارت است از ضعف هنجارها در نظارت به رفتارهای افراد اجتماع. در واقع، وضعیت آنومیک به وضعیتی اطلاق می شود که در آن نظارت جامعه به رفتار افراد و هنجارها ضعیف شده یا از بین می رود و از شدت نفوذ و نظارت کننده هنجارهای اجتماعی در جامعه کاسته می شود.

۶-۶ دیگر عوامل: ۱- تمایل و کنجکاوی به امتحان مواد جدید ۲- مصرف نوشیدنی الکلی، تنباکو و سیگار ۳- نداشتن مهارت سازگاری اجتماعی، بدبینی، استرس، اختلالات روانی و نداشتن کنترل بر هوش هیجانی و توانایی خود مهار گری ۴- نقص در مهارت های اجتماعی ۵- داشتن دوستان ناباب و القای باور های غلط در جمع های مورد پذیرش فرد در خصوص مواد مخدر ۶- نگرش مثبت داشتن به مواد مخدر ۷- ضعف باور های دینی و ارزش های مذهبی ۸- نداشتن آگاهی کافی در مورد عوارض مواد مخدر ۹- نداشتن شیوه ی مقابله مناسب در برخورد با مسائل روزمره ۱۰- الگوهای نامناسب در محیط زندگی شخص و سابقه خانوادگی ۱۱- سرپرستی ناقص والدین ۱۲- خانواده هایی که از لحاظ اقتصادی خیلی مرفه یا خیلی ضعیف اند ۱۳- اشکال در کنترل و نظارت خانواده بر رفتار فرزندان ۱۴- والدین بسیار سخت گیر یا بسیار سهل گیر ۱۵- محبت افراطی یا کمبود محبت توسط والدین ۱۶- بستگان نزدیک معتاد و هم خانه های معتاد ۱۷- درگیری والدین و مشاجره آنها ۱۸- تحقیر و سرزنش بسیار توسط اطرافیان ۱۹- کمبود امکانات برای تحصیل و اوقات فراغت ۲۰- افت شدید تحصیلی و ترک تحصیل ۲۱- فرد گرایی شدید در افراد و ...

۷- آسیب های اعتیاد

۷-۱ **خانوادگی:** اعتیاد موجب بروز رفتارهای ناهنجار و در نتیجه ناسازگاری می شود و سومین عامل اختلاف میان زوجین و درخواست طلاق در ایران است همچنین ارکان خانواده در این شرایط به سردی می گراید و خانه به محیط ناامن تبدیل می شود. در این خانواده ها سرنوشت کودکان به گونه ای نامطلوب و خطرناک رقم می خورد و زمینه بزهکاری بر اثر همسان سازی با والدین شکل می گیرد.

۷-۲ **اجتماعی:** مصرف مواد مخدر می تواند باعث بروز انواع جرم ها شود و افراد را به کانون مجرمین بکشاند. و افراد را به جرایم خشونت آمیزی همچون دزدی و زد و خورد بکشاند.

۷-۳ **فردی:** مواد مخدر بر سیستم عملکردی مغز تاثیر می گذارد و باعث تغییراتی در روان و جسم می شود و افراد را دچار انواع بیماری های روانی همچون اضطراب، افسردگی، سندروم های بی تفاوتی، پرخاشگری، بدبینی و غیره میکند. مواد مخدر و روانگردان ها اثرات حاد و طولانی مدتی بر خلق، کارکردهای شناختی و ذهنی، توجه، تمرکز و غیره دارد. و می توانند باعث بروز اختلال شوند و به حافظه شخص مصرف کننده آسیب برسانند همچنین برخی از مواد مخدر توهم زاست. مصرف شیشه باعث افزایش انرژی، چابکی زیاد و احساس سرخوشی، توهم حسی، پرحرفی، گشادی مردمک چشم، هیجان و بی قراری، رعشه و لرزش، تصورات و خیال باطل، افزایش ضربان قلب، تپش و فشار خون، عرق کردن، از دست دادن اشتها، خشکی بینی و لب و دهن، اختلال در تنفس، احساس قدرت زیاد و برتر بودن، ایجاد حالات تهاجمی پرخاشگرانه و بالا و پایین پریدن می گردد. دیگر مواد مخدر نیز می تواند باعث اثرات و عوارضی همچون تشویش، کابوس های وحشتناک شبانه، شوریدگی فکری، رفتار بی باکانه، افسردگی شدید توأم با تمایل شدید به خودکشی، عدم تمرکز فکری، بی اعتمادی به دیگران، ترس، خستگی بسیار شدید و بی حالی، گیجی و سرگردانی و آسیب هایی به کلیه و مشکلات ریوی، درد معده، افزایش فشار خون طولانی مدت و ... شوند.

۸- ارائه راهکار برای جلوگیری از اعتیاد:

۱- برگزاری جلسات آموزشی و مشاوره ای به والدین و نوجوانان و ساخت فیلم ها و کلیپ ها و بروشور هایی جهت پیشگیری از اعتیاد به مواد مخدر. ۲- تقویت و گسترش مراکز مشاوره دانش آموزی که از ضروری ترین استراتژی های پیشگیری از مصرف مواد مخدر است. ۳- شناسایی دانش آموزان با والدین معتاد و دانش آموزانی که مبتلا به سو مصرف مواد هستند و حمایت و

پشتیبانی از آنان برای فراهم کردن شرایط بهتر و کمک رسانی به آنها. ۴- برگزاری کارگاه های آموزشی برای یاددهی مهارت های سازشگری و مقابله درست با مسائل زندگی و تقویت مهارت های اجتماعی ۵- آموزش مهارت های دوست یابی و تقویت مهارت نه گفتن و مقاومت در برابر فشار همسالان ۶- برنامه های پیشگیری از سو مصرف مواد مخدر و بد جلوه دادن آن در مدرسه ۷- اصلاح روش های تدریس و به کار گیری روش های تدریس فعال که افراد گوشه گیر و فرد گرا را وارد جمع کنند و مهارت های ارتباطی و اجتماعی آنان را تقویت کنند و علاقه به درس ایجاد کنند. ۸- خانواده ها، رسانه ها، مدارس و ... سعی در ارزش گذاری و اجتماعی کردن نوجوانان کنند و بار های دینی را در آنان تقویت سازند.

۹- نتیجه گیری:

نتایج پژوهش ها در سطح کشورهای مختلف نشان می دهد که میزان مصرف مواد مخدر در جوامع مختلف بین نوجوانان و جوانان در حال افزایش است و مشکلاتی از نظر روانی، جسمی، اجتماعی و... به دنبال دارد. در واقع نوجوانی دوره حساسی از زندگی است و از اهمیت ویژه ای برخوردار است، همچنین نوجوانان از روان شناسی خاصی برخوردارند که والدین و اجتماع باید آنها را درک کرده و زمینه فرهنگ سازی و آموزش صحیح قبل از سن بلوغ به آنها داده شود تا از بروز آسیب هایی که در این سن متوجه نوجوانان می شود مثل اعتیاد به مواد مخدر و انواع رفتارهای پرخطر و خشونت آمیز جلوگیری شود بسیاری از والدین عقیده دارند که اعتیاد نوجوانان در واقع نوعی سرکشی و تلاش برای جلب توجه است اما این علت می تواند شامل حال عده محدودی از نوجوانان شود و خطری که این گروه سنی را تهدید می کند به این حد ساده و تک بعدی نیست. در تحقیق حاضر به بررسی نقش محیط یعنی خانواده و همسالان نوجوان و تاثیرش در گرایش به مواد مخدر و اعتیاد را بررسی کرده ایم. همچنین قبل از اینکه به اهداف، علل و آسیب های اعتیاد بپردازیم به بررسی عوامل موثر در پیشگیری نوجوانان به اعتیاد پرداخته ایم و نقش آگاهی سازی و فرهنگ سازی را مورد بررسی قرار دادیم. سپس هدف از گرایش نوجوانان به اعتیاد را در چند مورد ذکر کرده و علت هایی را که نوجوانان را به سمت مواد مخدر می کشاند، را مورد بررسی قرار داده ایم و نهایتاً برای آگاهی سازی والدین و نوجوانان به بررسی آسیب هایی که می تواند مواد مخدر در سلامت روان و جسم افراد ایجاد کند پرداختیم و راه کار هایی ارائه داده ایم. اگر آموزش و فرهنگ سازی نسبت به این معضل اجتماعی برای والدین و فرزندانشان فراهم شود مسلماً در کاهش گرایش نوجوانان نسبت به این مواد موثر خواهد بود. همچنین باید برای خانواده ها کلاس های فوق برنامه برای آموزش مهارت های زندگی و آشنایی با روانشناسی نوجوانان برگزار شود تا از طریق این آموزش ها و درک و مطالعه والدین، شکاف نسلی و تفاوت در درک مسائل روز بین والدین و نوجوانان کم شود و به سلامت بیشتر و بهتره خانواده و جامعه کمک شود. در تحقیق حاضر، فرضیه های پژوهش مورد نظر ما تایید شد که نشان از تاثیر زیاد محیط زندگی و افرادی دارد که نوجوان بیشتر وقت خود را با آنان می گذراند. پیشنهاد می شود پژوهشگران به دنبال ارائه راهکارهایی بیشتر برای برنامه ریزی در اجتماع، مدرسه و خانواده برای کسب آگاهی بیشتر و فرهنگ سازی نسبت به این معضلات اجتماعی و آسیب هایی که به دنبال دارند، باشند.

منابع

امین صارمی، نوذر، انحرافات اجتماعی و خرده فرهنگ های معارض، تهران: دانشگاه علوم نظامی، ۱۳۷۷

بشیریان، سعید، حیدرنیا، علیرضا، وردی پور، حمیداله، حاجی زاده، ابراهیم، بررسی رابطه خودکنترلی با تمایل نوجوانان به مصرف مواد مخدر، مجله علمی دانشکده پرستاری و مامایی همدان، دوره بیستم، شماره ۱ (مسلول ۳۷)، ۱۳۹۱، ۴۵-۵۳.

- بهره بر، سعاده، احدی، حسن، آقا یوسفی، علیرضا، اثربخشی آموزش تنظیم هیجان و مقابله درمانگری بر خلق و نگرش به مواد مخدر در نوجوانان در معرض خطر سوء مصرف مواد. اعتیاد پژوهی، دوره ۱۲، شماره ۴۹ (ویژه نامه ۲)، ۱۳۹۷، ۷۱-۹۸.
- خدایاری فرد، محمد، مسائل نوجوانان و جوانان، تهران: انجمن اولیا و مربیان جمهوری اسلامی ایران، واحد انتشارات، ۱۳۷۱.
- دانش، تاج زمان، معتاد کیست مواد مخدر چیست، نشر کیهان، ۱۳۷۹.
- زاده محمدی، علی، سروش فر، زهره، غلامرضا کاشی، فضا، غلامرضا کاشی، فاطمه، مرور نظام مند تحقیقات سوء مصرف مواد مخدر در نوجوانان، مسائل اجتماعی ایران، سال ششم، شماره ۱، ۱۳۹۴، ۱۰۷-۱۳۰.
- ستوده، هدایت الله، آسیب شناسی اجتماعی (جامعه شناسی انحرافات)، تهران: آوای نور، ۱۳۸۴.
- منطقی، مرتضی، راز گل سرخ، جلد چهارم، تهران: دانشگاه تهران، موسسه انتشارات و چاپ، ۱۳۷۷.
- هزار جریبی، جعفر، ترکمان، مهدی، مرادی، غلامرضا، عوامل موثر بر گرایش نوجوانان و جوانان پسر شهرستان کرج به مصرف مواد مخدر، فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی، ۱۳۸۹، ۳۳۹-۳۲۲.

Addiction and teens

Zahra Tayebi

BS student in Social Sciences Education, Farhangian University, Fatemeh Al-Zahra, Yazd, Yazd, Iran

z.tayebi2020@gmail.com

Abstract

The drug issue is one of the most challenges that currently Iranian and many societies facing with it. The subject of our study is the study of the harms that drugs and addiction do to student adolescents. Adolescents on the way from home to school and vice versa are in the community, and they are likely to encounter different people, and on the other hand, they may choose inappropriate role models in the company of their peers and family; Because the family environment and the group of friends are emotionally richer and people influence each other more. Also, in Iranian society, due to its proximity to the source of drug production (Afghanistan and Pakistan), access to drugs is easier and people should further strengthen their social skills and self-control. The purpose of this study is to be aware of the effective and environmental factors on youth's tendency to drugs and to provide solutions for culturalizing so that the conditions of home, community and school are organized in such a way that young people do not even think about addiction and inform them that addiction only is not for others, but any person may get caught if he is not properly aware of it and associates with the wrong people. Our research method in this article is descriptive-analytical and library method. In the present study, we examined the role of parents and peer groups on people's tendency to addiction and proposed strategies to prevent adolescent addiction, To better inform about this issue, we examined the goals and causes of people's tendency to addiction and enumerated the harms of addiction. It is hoped that parents and adolescents will be safe from drugs and their harmful effects by studying and informing themselves and their families.

Keywords: drugs, addiction, adolescents, family, peers.